

II 0-1 0 II

THE TOUGHEST ANTI-RED MONTAGNARD TRIBE IN VIETNAM

By Captain NGUYEN VAN NGHIEM

*
* *
I

1963

- Though a military man, I must tell you that this war cannot be won militarily, it cannot be won unless we win the people's hearts.

Major General DUONG VAN MINH
(Answer to a question from a foreign correspondent)

- This is dedicated to all my compatriots of Chil tribe as a tribute to their indomitable gallantry in the heroic resistance against the Red aggressors for the safeguard of our common FREEDOM

The author

II 0-1 0 II

THE TOUGHEST ANTI-RED MONTAGNARD TRIBE IN VIET-NAM

By Captain NGUYEN VAN NGHIEM

Of late, in the wide evacuation movement of anti-Red Montagnard tribes in the High Plateau, there appears the most outstanding and valiant one : the CHIL tribe.

With a population of some 14,000 people, the Chil tribe live in the North of Dalat City. This is a very high mountainous area having in the North the Yangsin ridge with the highest peak of 2,163 m., in the East the Bidoup ridge with the highest peak of 2,287m., and in the South the Lang Bian ridge with the highest peak of 2,163m. These ranges of mountains joining each other make up something like a bow surrounding a valley crossed by the Krong Kno river from East to West. Krong Kno is a big river. It forms with Krong Ana river the Srepok river, a tributary of the Mekong river (Map No. 1).

These ranges of mountains constitute also the natural borders separating the Chil tribe from others such as M'nong Gar, and M'nong Knong in the North, Tring and Roglai in the East, Churu and Lat (Koho) in the South.

Toward the West, the terrain gradually slopes down and presents no clear-cut borders. Chil tribesmen live as far as Lien Hung, Phey Srunk areas near the road # 21 A Banmethuot - Lac Thien - Lien Khuong and mix with Ma and M'nong Gar tribesmen.

According to the anthropologists' theory, the Chil tribe is from Indonesian origin. Their dialect is classified into the Mon Khmer category. Its scope covers the dialects of natives in Burma, Thailand, Malaysia, and the Khmer. In Vietnam, Vietnamese language, and the dialects of Muong, Khatu, Teu, Die, Sedang, Rongao, Bahnar, M'nong, Chil, Koho, Ma, Stieng pertain to this category.

Indeed, in the Chil dialect, there are many words which sound like Vietnamese words. For example, if you count from 1 to 10, you will find that 6 of Chil terms are analogous to Vietnamese ones :

Mot - Hai - Ba - Bon - Nam - Sau - Bay - Tam - Chin - Muoi
Dul - Bar - Be - Puon - Pram - Prau - Pon - Pham - Sin - Jot

In addition, many Chil terms are exactly the same as Vietnamese ones, such as :

Me - Con - Mat - Mui - Tay - Ha

Me - Kon - Mat - Mui - Te - Ha

According to Koho dialect, the term Chil has a disparaging meaning, and is used to designate primitive people, knowing nothing about hygiene. It is just like the term "Moi" used by the lowlanders. Recently, under the influence of the term "Montagnard compatriots" used by the lowlanders, Koho and Churu tribesmen began to call Chil tribesmen "Bonon" i.e. the highlanders. Based on an antique song handed down traditionally the Chil tribe origin is as follows :

From time immemorial, when the earth, the heavens, and the universe as a whole were still inexistant, a couple of angels whose husband was N'Thup Thur and wife Lan Dun forged the earth and with their magical powers brought into being the sun, the moon and also the stars to give light to the earth by day and by night.

At first, the earth was still soft, then in the long run, it became dry and turned into stone. Mr. N'Thup Thur and Mrs. Lan Dun moulded a man and a woman named respectively Ha Nghe and K'Nghe to rule the earth. They married each other. That was the first married couple of the mankind.

The Ha Nghe gave birth to a boy and a girl. The boy was named Ha Do and the girl K'Dong. When grown up, they also got married and had a large progeny.

At first, not knowing how to build houses, the ancestors of men lived in grottos. Plants, soil and water being absent, they had to live on a special drug and drank water from a mollusc (?). One day, they heard " tick tick " sounds coming from under a block of stone. Immediately they joined forces together to push it aside. A crab appeared on the spot then up sprang a limpid water stream in which numerous strange creatures such as eels, fish etc. successively came into sight. This stream flowed day and night, year after year, without interruption. As it advanced, rocks were eroded forming lands, plains, rivers, lakes, ponds, and oceans. Ever since, rains began to fall, plants to spring up with a tender green and other animals came into being.

Men were then very happy. They assembled to sing and dance on the bank of the strange stream. Later, they discovered how to grow plants for food and to raise livestock to be sacrificed to deities.

Then came a moment when the offsprings of Mr. and Mrs. N'Thup Thur were so crowded that their cultivated lands could not support all of them. So they had to part from one another to be in quest of new lands. Before going to every corner of the earth, they held a meeting in which they decided that something should be made which would be high enough to be seen from even far away areas so that they could locate the place of their homeland when they felt like visiting it. Everybody suggested that

they should imitate the termites which carry dust to form mounds, to erect a very high mountain. This was a very hard job because the soil was soft, and as a result, the higher was the mountain the more it was exposed to landslides. At last, they had to make a scaffolding to keep the land from sliding and introduced a custom according to which, before going to be married, a young girl must give to the bridegroom's family a number of gongs. These are applied to the mountain to make it more solid. Upon completion of the work, the mountain was named Lang-Bian and the men began to set out looking for a living all over the world.

Among those who emigrated to other areas, there were 6 sisters of a family respectively named Kgrup, Kgrum, Kgram, Kgro Kpac and K'Nghe-Knga. The descendants of Kgrup were the forefathers of the Cham, those of Kgrum, the Churu, those of Kgram, the Chil, those of Kgro, the Lat (Koho), those of Kpac, the Ma. As for the descendants of Knghe and Knga, they went down to the plain and were the ancestors of the lowlanders. This is the reason why the Chil tribesmen believe that the Cham, the Churu, the Chil, the Koho, the Ma and lowlanders are brothers.

Before living scatteringly, the Chil lived in villages called "Bon". Each Bon had 100 to 500 people.

The Chil tribesmen adopt the matriarchy. Women propose to men and children assume their mother's family name. All the income produced in the family belongs to the wife. In the old days, the Chil lived in large families. Parents, aunts, brothers and sisters lived in the same one-story house 20 or 30 meters long. The house was divided into many compartments, each occupied by a small family with a lower floor on either side and a passageway in the middle.

The kitchen was installed right on the passageway, there were as many kitchens as families. Latrines were built inside the house with a bamboo outlet pipe. Due to lack of sanitation, the death rate is serious, as a result, the population of the tribe could not increase.

Later, Chil Protestant pastors undertook to improve the living standard of their co-tribesmen, and were the first to build one-story house in the lowlander style with kitchens apart. Progressively the inhabitants in Bon imitated them. Nowadays, no Chil tribesmen live in large family under the same long roof as before.

A Bon is administered by a Bon chief and other officers. These officers are in charge of cadastre, trade and exchange, road maintenance, customs, and mores, marriages etc. Every year, the officer in charge of cadastre shows to tribesmen the areas to be cleared for cultivation. The officer in charge of trade acts as a middleman who explains to dealers coming to the Bon what the families living therein want to buy. In case the bargain is struck, he is entitled to a commission.

The officer in charge of roads is responsible for urging villagers to remove weeds in order to keep in good repair the paths connecting with other Bons. The officer in charge of customs and mores tries to settle the disputes arisen in the Bon pursuant to traditional laws and regulations. As for the officer in charge of marriages, he acts as a match-maker for young men and girls and sees to the weddings.

The chief of a Bon and the above-mentioned officers are elected by the villagers who trust them. All in all, they are well-to-do, alert, well educated people or belong to influential families. A Chil tribesman's wealth consists of gongs, age-old urns, buffaloes, pigs, cash and slaves who are purchased or are children offered by debtors who cannot pay their debts. The slave-trade being now abolished, Chil tribesmen derive their opulence from inheritance, industry or thrift.

It seems that the Chil tribe has never been unified under a unique chieftain.

Under the French rule, many Bons formed a canton administered by a chief of canton. Nowadays, many Bons form a village administered by a village representative and a village council.

From the East to the West, the area occupied by the Chil tribesmen is composed of following villages :

- Kill Plagnol Thuong village in Don Duong district, Tuyen Duc province.
- The villages of Plagnol Ha, Da Kao, N'Thol Thuong in Lac Duong district, Tuyen Duc province.
- N'Thol Ha village in Duc-Trong district, Tuyen Duc province.

The Chil tribesmen are tall and sturdy. Men are generally 1.65m high. Some of them are as tall as 1.70m. In the past, both men and women filed their teeth, stretched their ears with round ivory fragments and had long hair which was fastened up at the back. Nowadays, they have given up these practices. Like lowlanders, tribesmen have their hair cut short and tribeswomen pin up their hair or have it curled.

The Chil tribeswomen know how to weave fabrics. They make loin-clothes for their husband and children, sarongs for themselves and saris for all family members. These fabrics are generally black with white, blue or red small stripes and broad hems made of threads of different colors showing original patterns. In addition, the cloth is fringed on both edges with red thread.

They deck themselves out with many necklaces and bracelets made

of glass beads the original colors of which make them look quite different from those of neighboring tribes. Conservative old women are still wearing white metallic strings round their wrists, ankles and necks and many twisted brass strings which are as long as 20cm round their wrists and ankles. During the recent days of evacuation full of hardships, it is the tribeswomen who, with their skill in weaving fabrics and assorting colored glass beads to be sold to tourists visiting Dalat, have tided their families over these straitened circumstances.

In the past, the Chil tribesmen believed in deities and ghosts.

In each Bon, there was a sorcerer called " Chau Gru ". He specialized in offering sacrifices to gods and treating sick villagers in his own way.

In the last 30 years, Protestantism, Catholicism and Adventism have made their way into this tribe in favorable conditions.

Protestantism is developing intensively in the Eastern part while Adventism is gaining ground in the Central part and Catholicism in the Western one. Most of the Chil tribesmen are protestants who number over 6,000. Presently, the Highlands Protestant Congregation counts 34 Chil pastors and preachers one of whom, Pastor Ea Sau A is concurrently Deputy Chief of the Highland Protestant Congregation. These pastors and preachers are making a great contribution to the effort of propagating Protestantism among the Chil tribe and others such as Tring, Roglai, Cham, Churu, Koho, Ma and M'nong Gar in the provinces of Khanh Hoa, Ninh Thuan, Tuyen Duc and Lam Dong.

From the social viewpoint, these religions are very helpful to the Chil tribe. All the Chil tribesmen, followers of Protestantism absolutely abstain from drinking and smoking. They no longer give credit to superstitions as in the old days and start taking western medicine to cure their diseases.

The Chil do not have the custom to celebrate the death anniversary of their ancestors like the lowlanders. A week after the burial, they pay a visit to the tomb once and for all. In all likelihood, they are less attached to their ancestors' tombs than the lowlanders.

It is hard to earn one's living here. With steep mountain slopes, a severe chilling climate, and rudimentary up-land farming method, the Chil do not get much income. All the year round, their food consists mainly of corn meal. They produce some rice but save it to barter for buffaloes, jars, gongs and keep them as properties. Hence the Chil tend to move far away in quest of a living and so doing they think the further they go the more fertile lands they will find. Since long ago

they have always migrated from the East to the West. This accounts for the fact that they have less attachment to their native land than the Churu, Koho who have realized the advantage of a sedentary life and farming.

Under the influence of Protestantism, Catholicism, and Adventism, the Chil tribesmen's temper has become more placid and they are no longer warlike and savage as before. They are above-board, loyal and faithful to their promises. They react strongly and decidedly to oppression and deceit.

Their gong music has been regarded as the most martial one in the Highlands by Composer Pham Duy. If my memory serves me aright, as commentator of a folk song program broadcasted by the Saigon Radio Station, Pham Duy described the gong music of the Chil as the hoof-beats of a horse rushing down a hill.

The Chil have proved very wise. Their maxims and proverbs tell of this wisdom. For instance, the following maxim recommends us to be attentive and prudent in any undertaking:

Hold tight anything you have in hands, try to listen as much as possible, and think over carefully.

The Vietnamese nation community includes a number of Chil who are children of Canton Chiefs, montagnard Village Chiefs, pastors and preachers, and are working with the Army and administrative agencies. On account of their low educational level which is below the junior education, they only hold minor positions such as privates, non commissioned officers in the army, subordinate officials in Forestry, Agriculture Services and teachers of elementary and primary schools.

Of late, in the face of communist oppression, full of self-assurance, the Chil were up in arms against the communist totalitarians writing an immortal epopee in the anti-communist struggle of the Vietnamese nation. However, being armed with swords, they could not resist these terrorists who have bayonets and fire-arms. So, all the Chil tribesmen had to move from the high mountains in the North of Dalat in quest of safety and freedom. This dispersion has shattered the unity of the tribe and will certainly cause its disintegration if in the future they do not try to be assembled again. Following are the movements of emigration of Chil tribesmen : (Ref. Map # 2)

First emigration

The first migration occurred long ago and had nothing to do with the subsequent ones which were motivated by the anti-communist struggle.

About 30 years ago, 6 Chil men living in the Kill Plagnol Ha area went down to Di Linh to enlist in the French Army. The French required them to produce permits of the Canton Chief. They then returned to

their villages to secure the papers, but, unfortunately, the Chiefs of their villages tried to hinder their plans because they did not like them to leave. These chiefs approached the Canton Chief Ha Krang to dissuade him from issuing the papers. However, on the men's insistence, and considering their poverty, Ha Krang approved their requests. Being discontent, the Village Chiefs entered into an argument with the Canton-Chief, which ended up in a scuffle.

Out of anger and affliction, Canton Chief Ha Krang together with the 6 men moved their families and relatives to the land occupied by the Sre (Koho) in Di-Linh and settle down there.

The descendants of this group who are estimated at 400 are living in 3 hamlets : Dang Srung, Brah Yang, and Kthar. In the recent people relocation into strategic hamlets, the first two hamlets were merged to form the Gung Re 2 Strategic Hamlet at kilometer-stone 252 on the Saigon - Dalat highway. As for KThar hamlet it has been moved to Hamlet Kbra also in Di Linh District.

K'Tua, son of Canton Chief Ha Krang is Chief of Bra Yang village.

The Chil are influenced by the Sre's way of life. The mere fact that the letter " K " is used instead of " Ha " in the name of " Tua " is an evidence.

Most of the Chil live in houses built on piles with arched doors in the Sre's style.

Many have learned how to grow rice. However some still live in one-story houses and live on traditional farming.

Their language has changed a lot and mingled with many Sre words. The young Chil do not know well the reason why they had to leave the Northern part of Dalat to come and settle there.

Only the Chil women still conserve their particular way of adornment with wonderful multicolored bead strings of their tribe. This is a special feature which helps you identify the Chil when you come to Gung Re 2.

The Chil living in this region still maintain liaison with their relatives in their original place. From time to time, the Chil in Dalat come to this region bringing along gongs, clothing, materials, and jars for bartering purposes.

These people will give no opinion if you ask them whether they like to go back to their original country. They do not mind to live in either place.

Second emigration

In 1958 a military survey team in Zone 4 started out from Lac-Thien, negotiated the Yang-Sin ridge, the Krong Kno valley and the Lang Bisan ridge to examine the possibilities of a new road. The Chil offered the team members hen eggs in a enthusiastic welcome. The Chil lived in peace that year.

But in 1959 the V.C. started occupying the Yang-Sin ridge to set up the headquarters of their War Zone 6; as a result successively the cantons of Nam Ka, Dakdonhyo, Dakphoi in Lac Thien District and the M'Nong Gar fell into V.C. hands.

When the troops of the Army of the Republic of Vietnam came to this area, they found nothing but deserted Bons. People had been forced by the V.C. to leave the Bons for the jungle to set up secret Bons there or to live with them in grottos. All the institutions of our government in this area were also destroyed. Then the V.C. started to set up a new system of government of theirs.

From the occupied mountains in the South of Lac Thien, the V.C. have extended their activities to the territories of Tring, Chil, M'nong Gar and Ma tribes in the South and simultaneously tried to win over the Bin, M'nong Preb tribesmen in the West. Their aim is to set up a vast base made up of rugged mountainous jungles which enable them to exert control over a 26,000 population composed of Chil, Ma, M'nong gar on the common boundary of four provinces : Khanh Hoa, Tuyen Duc, Quang Duc, and Darlac and 8,000 Bih, M'nong Preb tribesmen living on the territory under the authority of the delegate of Duc Xuyen Administrative Headquarters, and Duc Lap District in Quang Duc province.

If the V.C. could materialize their scheme, their bases would be connected with one another from To Hap, Thach Trai bases in Khanh Hoa province to V.C. Headquarters in Zone 6 forming a barrier running from East to West up to the V.N. - Cambodian boarder, cutting the High Plateau into 2 parts : one in the North and the other in the South and making easy the infiltration of their troops and cadres into our territory.

But from the outset, the V.C. attempt ran against the opposition of the Tring and Chil tribesmen, who are protestants and live on the common border of three provinces : Khanh Hoa, Darlac, and Tuyen Duc. In late 1960 finding themselves unable to resist the Communists, 2/3 of Protestants of Tring tribe numbering 800 people and a group of Chil tribesmen moved from Dabla area to Dien Khanh district, Khanh Hoa province. They were resettled in Phuoc Luong and An Dinh Strategic Hamlets in Dien Khanh district.

In this resettlement center, 127 Chil tribesmen are living with 800 Tring, 250 Ede and over 400 Roglai.

3rd emigration

In 1958, to facilitate the control over the Chil on the Southern side of the Yang Sin mountain, Lac Duong district moved some Bons of Dakao village into Bon Klang situated in the South on Krong Kno river.

In 1959 the first armed V.C. propaganda teams appeared in Lien Kung area North of Fyan in Duc Trong district.

In 1961, the Lac Duong district's military forces had to restrict their range of activity.

In September 1961 the V.C. attacked a malaria eradication team operating in Phi Di But on the bank of Da Rwang river in Duc Trong district and abducted 3 team-members.

In late 1961, the V.C. about one company strong gathered the inhabitants of Phi Di But, Peng Phey, Dak Rguin, Phi Hoa, R'Noit, Hung R'Nay, B'Erao, R'Long Phe to propagandize. When withdrawing, they forced a number of youths to follow them into the jungle where they submit them to a political brain-washing course for a week. Upon completion of the course, they released some and charged them to work as their underground agents. They kept the rest to submit them to military training to enroll them in their army.

Despite the communist brainwashing, the Catholic youths of Chil, Ma, M'nong gar tribes still hold fast to their faith. Afterwards, when the Duc Trong district forces launched an operation in the area, all the young men enlisted by force into V.C. troops had escaped. Those compelled to serve as underground agents for the Communists had revealed all the truth.

In early 1962, the V.C. attacked the regrouping camp Bon Khong. Being defenseless, the villagers could not resist them. As result, the raiders overran the camp, destroyed 17 houses, looted all the paddy and threatened to kill all the inhabitants if they do not return immediately to their former villages.

A few days later the V.C. came back. This time they destroyed Bon Klong completely, set fire to 46 houses, abducted 1,200 persons and brought them to Dakao village in Yang Sin mountain and burned thousands of rush baskets of paddy which they could not carry with them.

In March 1962, they came to the Dakao village Representative's house and burried alive his 2 sons : Messrs Ha-Son and Ha-Tang who were the most outstanding anticommunist figures in the area. In addition, a quantity of paddy and VN\$2,000.00 in cash were looted.

Mad with rage, the Chil people wanted nothing but to kill all the

V.C. for revenge.

The ever increasing misdeeds of terrorists, have hampered greatly religious preaching activities. Priests, missionaries, pastors both foreign and Vietnamese had to withdraw to Dalat. They must contact their followers through local pastors and friars. It was these religious organizations which have persuaded the whole Chil population to move elsewhere.

In April 1962, the Division Tactical Area 31 launched a large-scale operation called " San Ho " (Tiger hunting) into the Krong Kno valley. Over 1,000 M'nong Gar catholic followers gathered at Damrong to welcome the troops of ARVN and asked for the permission to follow them. At that time, the Government had not yet made arrangements to receive refugee montagnards, moreover the military operation was being underway, so the Army could not assist in the evacuation of montagnards. Nevertheless, thanks to the San-Ho operation, all enemy underground organizations designed to stem the flow of refugees were thoroughly disorganized and taking advantage of this opportunity, all Chil montagnards in Kill Plagnol Ha village along with a number of Chil and M'nong Gar tribesmen of Dakao, N'Thol and Yngle villages moved in the mass to Dalat. Within a 3-month period (April, May, and June 1962), nearly 8,000 Chil tribesmen came to settle around the Dasar post in Lac Duong district.

The evacuation was an utter tragedy. The refugees were empty-handed leaving behind all their properties. Carrying their old parents on their back, and their babies in their arms they resolutely headed toward freedom.

V.C. rebels made a manhunt of the refugees all along the way but failed in their attempt. While en route to seek freedom, Chil tribesmen's blood and tears have been shed over the pine-forests, and nowadays a thoughtful tourist visiting Dalat will have the impression that the rustle of pine-trees sounds like an everlasting epopee of the peace-loving Chil tribesmen.

The V.C. terrorists pushed their pursuit as far as Dong-Tieng-Lieng, the first station of Chil refugees 10 kms North of Dalat. They burnt down 1 house, demolished the station fence and other 7 houses. Moreover, they abducted the Village Representative as well as the Dong-Tieng-Lieng Hamlet Chief with his brother. Later, according to people's information, these captives were enticed by the V.C. to bring montagnards back to their former abodes. Not only they refused to obey but also insulted their oppressors. Furious the V.C. put them to death by cutting their flesh piece by piece and threw their bodies in the forest.

In July 1962, V.C. came back to Dong Tieng Lieng. This time, Chil young men being armed resisted and drew them back. Since then, no V.C. dares venture in this area.

The above 3rd emigration involved nearly 8,000 Chil montagnards.

They were assembled at Dong-Tieng-Lieng, Hang-Roi (or Yumonang), Darohoa A-B-C, Bon Gia-Dih, B'Neur C, Lalang-It and Teurnour around Dalat, in the Lat tribesmen's (Koho) area.

4th emigration

The flow of montagnards refugees of kill Plagnol village, Lac-Duong district, was, so to speak, a typhoon sweeping over Chil, Ma, M'nong Gar tribal people in Lien Hung of Duc Trong district.

Thousands of people thronged to Lien-Hung, they asked Redemptorist missionaries and District Authorities to help them move to Nam-Fyan for resettlement.

A joint delegation of the Command of Division Tactical Area 31 and Tuyen Duc province flew by helicopter to Lien Hung to contact the priests and notable montagnards in this area.

A few days later, in early May 1962, an operation for civil affairs has been conducted for a fortnight. This was a model operation to evacuate the population. While combat forces were conducting clear-and-search operations, and scatteringly stationing along the path from Fyan to Lien Hung, a PsyWar company for Highlander affairs, in coordination with cadre of Administration, Civic Action, Information, and Public Health of Duc Trong district, escorted montagnards to their former Bons to help them carry their paddy, livestocks and properties to the road sides. Then a convoy of over 40 GMC trucks successively transported these properties as well as old, sick, invalid people and children to Riong Serignac locality where a Psywar company in coordination with cadre of Duc-Trong district and inhabitants of Koho locality received the refugees and arrange temporarily their boarding and lodgings in Koho hamlets.

As a result of this operation, 3,850 Chil, Ma, M'nong people were evacuated to Riong Serignac along with their properties comprising 3,000 tons of paddy, 200 pigs, 500 chickens, a number of buffaloes, oxen and other valuables such as alcohol jars, gongs.

At present, Chil montagnards live together with Ma, M'nong Gar tribesmen in resettlement centers. We do not know the exact number of Chil montagnards in these centers, but it can be estimated at over 1,000 persons of Lo-Thip, Lien Hung, Phey Srung, Deung Kala, Teurlang Deung, Phey Sur Bons and others.

5th emigration

As said above, 8,000 refugee Chil montagnards have come to live around Dasar post in Lac Duong district.

In this area, the soil is very poor, there is nothing but steep pine-hills where farming is impossible. Refugees get only from the

Government a 3-month allocation at the rate of 10kgs of rice, 0.100 kg of salt and 1 kg of dried fish per month and per capita. Chil tribesmen have to fight a hard struggle for life. They take turn to come back to their former Bons to retrieve some foodstuffs and commodities. They sell to Lowlanders at Dalat a few buffaloes, pigs, gongs they had brought along with them to procure rice. Some of them earn their living by working in kitchen gardens and plantations, others by enlisting as S.D. Corpsemen, or wood-cutting for sales at Dalat. Chil women weave fabrics, or make glass-bead strings to support their families.

In short, Chil tribesmen's life is precarious. The Commissariat General for Land Development, the Division Tactical Area 31, and Tuyen Duc province authorities and the Protestant Church as well have paid attention to this problem. Two solutions have been worked out :

- 1/ - To set up on temporary basis a Resettlement Center at Da-Me, Duc Trong district to settle a number of refugees there.
- 2/ - To move some 5,000 Chil montagnards to Krong Kno valley at Demrong during the An-Lac operation which is scheduled to be launched in Sept. 1962.

As a result of this emigration, 1,315 montagnards left Darhoa area for Da-Me, Duc Trong district, in the Koho tribe's lands.

6th emigration

In Sept. 4, 1962, the Division Tactical Area 31 launched a long-term operation called An Lac in the Krong Kno valley on the common boundary of QuangDuc, TuyenDuc and Darlac provinces.

This operation was aimed at :

- Wiping out and destroying enemy bases in this area.
- Opening a new road from Lac Thien to Dalat.
- Sabotaging enemy's economy and liberating Chil, Ma, M'nong Gar tribesmen from V.C. control.

After a year of effort, the An-Lac operation has achieved many good results. Almost all the objectives mentioned above have been met.

- V.C. Casualties :

- 151 killed, including many high-ranking cadre of Zone 6 Headquarters
- 86 wounded
- 31 captured
- returnees, in particular, 1 District-Commissar assigned to

Yang Sin area, rallying to our side together with his wife.

- Weapons and munitions seized :

2 machine-guns, 71 individual weapons of all types, 131 cartridge-clips with an estimated 10,000 cartridges of all kinds, 5 radio transmitters, 1 generator, 5 radio receivers, 2 mimeographs, 2 film developing machines, a lot of military equipment and supplies, and important documents.

- Construction of roads

The Public Works Service had completed the first stage of the construction of the road linking Lac Thien to Dalat, 124 km. long and 10 m. broad. The Engineer troops of DTA had helped to build 40 km. of road 22 bridges, and 1 airstrip for transport planes C.123 at An-Tram.

- Destruction of enemy's economic resources

We have destroyed 324 tons of cereals, 980 ha. of rice and other crops, 4 livestock farms, 25 strongholds, and 670 barracks.

- Civil Affairs activities

8,973 people of Chil, Ma, and M'nong Gar tribes living in the mountainous areas were freed and assisted for resettlement at 12 places. Among these tribesmen were 2,990 Chilmen, including 859 ones coming from B'Meur C. The foregoing success has caused the Headquarters of V.C. Zone 6 to be on its last legs and indirectly prevented V.C. activities from spreading to 8 provinces in the South of the High Plateau and along coastal areas of Central Vietnam. These 8 provinces : Phu Bon, Darlac, Quang Duc, Tuyen Duc, Lam Dong, Khanh Hoa, Ninh Thuan, and Binh Thuan were under the control of the Headquarters of V.C. Zone 6.

All told, after the 6 emigrations mentioned above, only some 800 Chil tribesmen have remained in the village Kill Plagnol Thuong, Don Duong district and 500 others in Yang Sin mountain, according to information given by a returnee V.C. District Commissar.

Following is the list of Chil tribesmen living locations (Ref. Map No. 3)

Se rial #	Localities	Districts #	Provinces #	Popula tion #	Remarks
1	Kabra	Di Linh	Lam Dong	400 'people'	- estimated

2	Gung Re 2	Di Linh	Lam Dong	400	
				'people'	
3	Phuoc Luong	Dien K	Khanh H	127	- including the- se localities:
4	Darchoa area	Lac Duong	Tuyen D	5,437	Dong-Tieng- Lieng, Hang
5	Gia Dih Bon	"	"	185	Roi, Darchoa A + B + C.
6	B'Neur C	"	"	890	
7	Da Long It	"	"	200	
8	Teur Neum	Duc Trong	"	200	- estimated
9	Dampao area	"	"	1,000	"
10	DeMe	"	"	1,315	
11	DamRong	Lac Duong	"	2,737	- including the- se localities: Dakao, N'Thol, Yengle.
12	AnTran	Lac Thien	DaLat	253	- including the- se localities: Rochay, Phi- diya.
13	Kill Plagnol Thuong vil-	Don Duong	Tuyen-D	800	- estimated
	Chu				
14	/Yang Sin area			500	- still under V.C. control
		T O T A L		14,077	people

**IMPACT OF THE ANTI-COMMUNIST EXODUS
OF THE CHIL TRIBE**

In the history of Vietnam's anti-Communist struggle, the exodus of Chil tribesmen in South coastal areas and the High Plateau of Central Vietnam, must be considered as the most important episod.

It is important because the anti-Communist spirit of the whole Chil tribe is a phenomenon never found in any other tribe. This spirit has first of all, set up an example of courage, influencing deeply all monta-

guard tribes living in the South coastal areas and Central Vietnam Highlands, and smashing completely the V.C. plan of setting up highland bases for their Zone 6 Headquarters.

Indeed, the anti-Communist exodus of 14,000 Chil tribesmen toward the West, beginning in April 1962, has involved the evacuation of the Ma tribe, from Lien Hung (Tuyen Duc) to Madagoril village (Lam Dong), and gave to the Strategic Hamlets Program designed to bring under control 20,000 M'nong tribesmen in Quang Duc province, a good chance to succeed.

In the North, it gave rise to the evacuation of 8% M'nong Ger tribesmen, whose majority, living in the mountainous area in the South of Lac Thien, had been under the V.C. Control since 1959; it incited thousands of Bih tribesmen, living along the Krong Kno river, at the foot of the Chu Nam Kha mountain, to move to Tsuke village (Duc Xuyen, Quang Duc province) and JeTou village (Lac Thien district), it also deprived the V.C. of the sympathy of M'nong Rlam tribesmen assembled in the rice belt of Lac Thien district. Highlander (V.C.) autonomous cadre of M'nong Rlam tribe operating secretly in some villages, not only refused to collaborate with the V.C., but also eagerly attended military training course and received arms for defending their hamlets and villages. Further in the North, the Chil tribe's anti-Red spirit has spread its influence up to EDE tribe, the largest and most advanced one in the high plateau, assembling more than 80,000 people in Darlac causing this tribe to give up all hopes about the deceitful autonomous statute with which the Colonialists and the Communists have bluffed them since long ago.

Finally, in the East and the South, the Anti-Communist spirit of the Chil tribe and of 800 Tring tribesmen has made Churu tribesmen more resolute in the resistance against the Communists, and at the same time, shaken Roglai tribe's loyalty toward the Communists. This tribe is the most under-developed and warlike one, numbering 30,000 people living on the eastern versant of Truong Son mountain range from Dien Khanh district in Khanh Hoa province, to Muong Man area in Binh Thuan province. The bulk of these tribesmen were under Communist influence and control since 1945 up to now, chiefly in Thach Tri, To Hap areas of Khanh Hoa province.

According to documents of V.C. Headquarter in Zone 6, in early 1962, 31% of tribesmen were under V.C. control, 34% lived in disputed areas, i.e. those infiltrated by V.C. organizations. The rest representing only 25%, were actually under our government's control.

Now, 2 years after the first emigration of Chil tribe out of their anti-Communist spirit, the result is that almost all the disputed areas have been wiped out, all V.C. bases are blockaded, reduced, and under constant threat.

The number of highlanders under our control has increased from 25% to 85%. The 15% remaining in V.C. bases became a heavy charge for them. V.C. had to deploy their troops and cadre to watch over them; otherwise,

when the opportunity offers, tribesmen with no jail to desert imme-
diately their gloomy caverns, which are in reality V.C. jails, to
follow the Chil tribesmen on the way toward the light of freedom.

Pleiku, December 31, 1963

00/18

ĐẠI-ỦY NGUYỄN-VĂN-NHÌM

----oo0oo----

To Mr Rhine for souvenir

From Capt. Nguyễn.

KSC K.579/5 ngày 32-4-1964

honor

8- 8- 8- 8-

BỘ-LẠC THƯỢNG CHỐNG CỘNG NHẤT VIỆT-NAM

---- 1963 ----

- Tôi là một Quân-nhân, nhưng tôi xin
nói để ông biết rằng chiến-tranh này
sẽ không thắng được bằng quân-sự, mà
cần phải được lòng dân mới thắng được.

Trung-Tướng DƯƠNG-VĂN-MINH

(Trả lời một phóng viên ngoại Quốc)

- Mẫu tặng toàn thể đồng-bào Chil, để ca
ngợi tinh-thần anh-dũng bất diệt của
đồng-bào đã oanh-liệt chống Cộng-sản
xâm-lăng giũ.-gìn TỰ-DO chung.

C H I L
BỘ LẠC THƯỜNG SINH NGƯỜI HÀI VIỆT-NAM

.....000000.....

BỘ LẠC CHIL / CHIL

Gần đây trong phong trào di cư chống Cộng-sản cộng lớn của các sắc dân Thượng tại Gia-nguyên, người ta thấy nổi bật lên hơn hết là một bộ lạc có tinh-thần anh dũng nhất đó là bộ lạc Chil.

Bộ-lạc Chil có một dân số khoảng 14.000 người, sinh sống ở phía Bắc Ba-Lat. Đây là một vùng núi rất cao, có rặng tên Lang-sin ở phía Bắc cao 2405 mét, rặng Bidoup ở phía Đông cao 2.287 mét, rặng Lang-Biam ở phía Nam cao 2353 mét. Nhưng rặng núi này nối liền với nhau tạo thành một hình vòng cung dài bao quanh một thung lũng có giòng sông Krông-Knô chảy từ Đông sang Tây. Krông-Knô là một con sông lớn, hợp với con sông Krông-Anh tạo nên giòng sông Krông, một nhánh lớn của sông Mekong. (Đđn. số I).

Không rặng núi này cũng là những biên giới thiên nhiên phân chia ranh giới bộ-lạc Chil với bộ-lạc M'nông Gar, M'nông Klong ở phía Bắc, bộ-lạc Tring, bộ-lạc Roglai ở phía Đông, bộ-lạc Ohuru và bộ-lạc Lat (Koho) ở phía Nam.

Tiến về phía Tây, thế đất thấp dần và không còn ranh giới rõ rệt. Người Chil ở mai dồn vùng Liên Hùng, Phay-Srunh giáp ranh con đường 21 bis Banmethuot - Lạc Thiện - Liên-Khương, và ở lân với bộ-lạc M'g và bộ-lạc M'nông Gar.

Theo giả-thuyết của các nhà nhân-chủng-học thì bộ-lạc Chil thuộc nguồn gốc Anh-Ng-Điêng. Ngôn ngữ của họ thuộc xấp vào loại Môn-Khmer. Phân-vi của loại ngôn ngữ này gồm có ngôn ngữ của các tộc dân ở Miền-điển, Thái-Lan, Ma-lai và người Khmer. Trong nước Việt-Nam, tiếng Việt, tiếng Mường, tiếng Khmer, Teu, Đie, Sédang Rongac, Bahmar, M'nong, Chil, Koho, M'g, Stieng đều thuộc loại này.

Thật thế, trong tiếng nói của người Chil có rất nhiều tiếng giống tiếng Kinh. Thí-dụ, nếu đếm từ 1 đến 10, có 6 tiếng Chil tựa tựa tiếng Kinh :

Lật - Hai - Ba - Bốn - Năm - Sáu - Bảy - Tám - Chín - Mười
Dul - Bar - Ba - Phuôn- Pring- Prap- Pón - Phap-sin-Jot

Ngoài ra còn có rất nhiều tiếng hoàn toàn giống tiếng Kinh như :

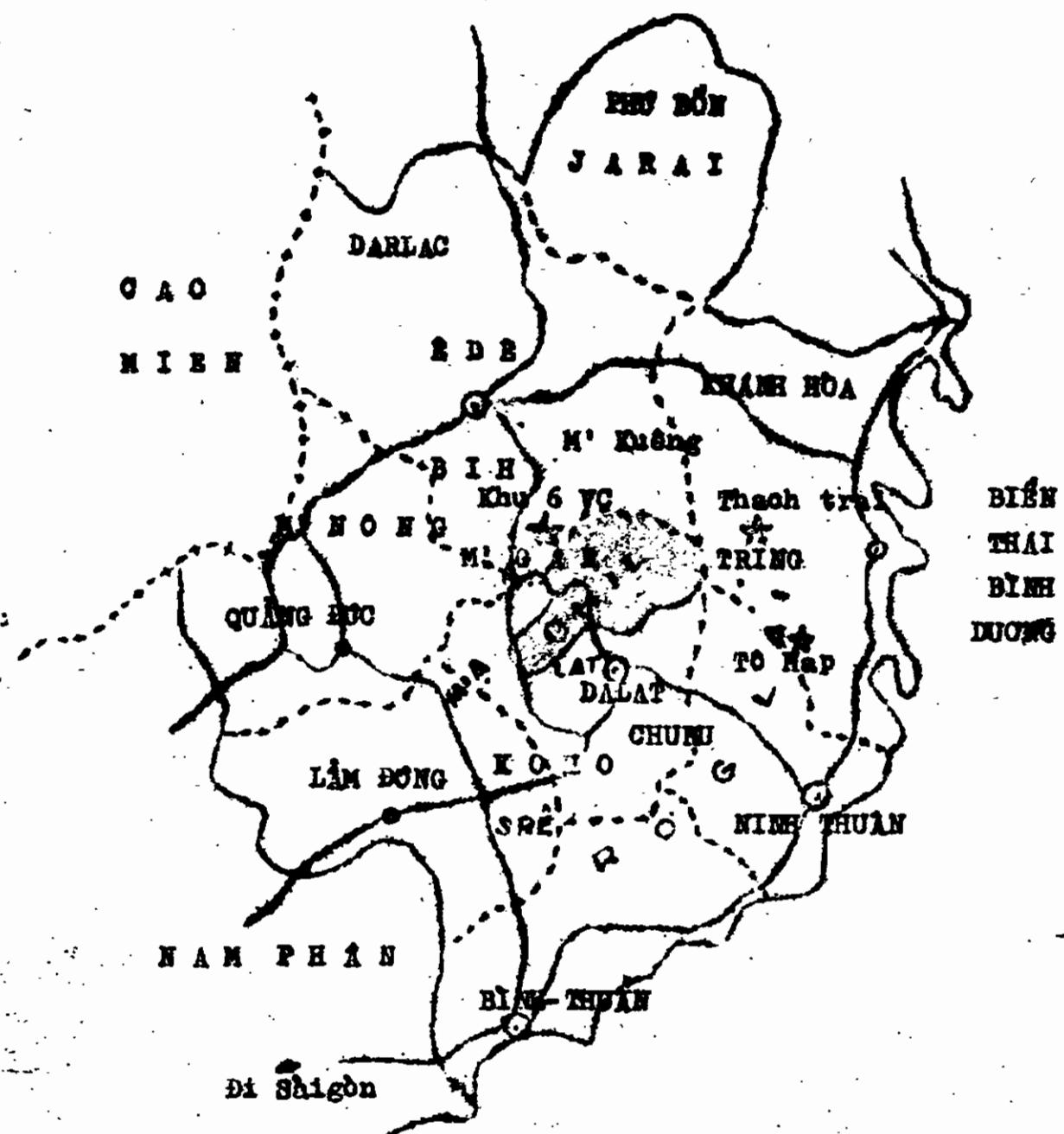
Mẹ - Con - Mát - Mái - Tay - Bé (Há miệng)

Mẹ - Kon - Mát - Mái - Tay - Bé

BẢN ĐỒ SƠ JIB

ĐC LẠC CHIẾU VÀ CÁC ĐC LẠC THƯƠNG Ở NHIỀU NAM BỘ VIỆT NAM HẢI VĂN CẨM-NGUYỄN THUNG-PHAN

—11909—

Theo tiếng Kinh, danh-tù Chil có một nghĩa rất xấu, chỉ những người lạc hậu, ẩn ở bến thiú, không khác gì danh-tù "Mối" của người Kinh. Gần đây chịu ảnh hưởng danh-tù "đồng-bào Thượng" của người Kinh, người Kinh và người Churu đã gọi người Chil là "Bonom" nghĩa là những người ẩn trên núi.

Ám-cô theo một bài hát cổ của người Chil còn truyền lại thì bộ-lạc Chil có nguồn gốc như sau :

Thuở xưa chưa có trái đất và try gì cả, có 2 vị thần apđang là N'Thup Thur và Lan Dum nán nán mặt trời đất và dùng phép nấu tạo nán mặt trời, mặt trăng cùng những ngôi sao để soi sáng cho trái đất ngày và đêm.

Lúc đầu trái đất gòn mềm, sau khô dần rồi cứng thành đá. Ông bà N'Thup Thur và Lan Dum nán nán một người đàn ông và một người đàn bà, đặt tên là Hà Nghé và K'Nghé để cai quản trái đất. Hai người này kết duyên với nhau, đó là cớp vợ chồng đầu tiên của nhin loại.

Vợ chồng Hà Nghé sinh được một đôi trai gái, con trai đặt tên là Hà Đô, con gái đặt tên là K'Dong. Khi lớn lên hai người này cùng lấy nhau và sinh ra rất nhiều con cái.

Ban đầu chưa biết làm nhà, tổ tiên loài người sống trong những hang đá. Cây cỏ, đất cát, nước nôi chưa có gì, họ sống bằng một thứ thuốc đặc biệt và uồng mèo của con vẹt. Một hôm họ nghe thấy có những tiếng "Tich, Tich" ở dưới một hòn đá vong lên. Họ hé nhau lăn hòn đá sang một bên. Có một con cua từ dưới hòn đá bò lên. Theo sau nó là một giòng nước trong suối chảy ra. Sau đó thì có rất nhiều những con vật lợn lợn lợn, có v...v cùng bơi theo giòng nước obui lên. Giòng nước ấy chảy suốt ngày đêm, năm ngày sang năm khác không bao giờ ngừng. Nước chảy đến đâu soi mòn đá đến đáy tạo nên đất cát, đồng bằng và sông ngòi, hồ ao, biển cả. Từ đây có mía, cây cối mọc lên xanh tốt và các loài vật khác tự nhiên sinh ra.

Loài người rất vui sướng, họ họp nhau ca hát nhảy múa bên giòng nước la. Về sau họ biết trồng tia để có lương thực ăn và diệt nuỗi súc vật để túng tể thần linh.

Một thời-gian kia, con cháu của Ông bà N'Thup Thur đã quá đồng đúc, đất dai trong tia không còn đủ để nuôi sống mọi người, họ phải phân tán đi kiếm cày vùng đất mới. Trước khi chia tay nhau đi, bốn phương trời họ họp nhau bàn phai làm một cái gi thát oao để con cháu dù đi xa đến đâu cũng trông thấy và có thể tìm đường về quê hương. Mọi người đề-nghị bắt chước loài mồi tha đất đắp lù, để đắp một quả núi thật cao. Công trình đắp núi vô cùng vật vã, đất thi mém, càng lên cao càng bị lở, loài người phải lèn gien giữ đất và đặt ra một tục là, mỗi khi người con gái lấy chồng, họ phải nộp cho phai trai một số phèng la. Nhưng phèng la này được đem ủ vào quả núi để làm cho quả núi được vững chắc hơn. Bấy nái xong, loài người đặt tên núi là Lung-Bian, rồi phân tán đi kiếm mồi khắp nơi trên trái đất.

Trong số những gia-dinh phan tan di các noi, có 6 chi em
một gia-dinh kia tên là Kgrup, Kgrum, Kgram, Kgrô, Kpac và
K'Nghé-Knga. Con cháu của cô Kgrup sau sinh ra người Chàm. Con
cháu của cô Kgrum sinh ra người Churu. Con cháu của cô Kgram sinh
ra người Chil. Con cháu của cô Kgrô sinh ra người Lat (Koho). Con
cháu của cô Kpac sinh ra người Ma. Còn con cháu của cô K'Nghé -
Knga di về đồng bằng sinh ra người Kinh. Vì vậy, theo người Chil,
tất cả người Chàm, người Churu, người Chil người Kho, người Lô,
người Kinh đều là anh em.

Trước khi bị phân tán người Chil ở thành từng làng gọi
là " Bon ". Mỗi Bon quy tụ 100 đến 500 người.

Người Chil theo chế độ mâu bô. Đàn bà cưới chồng, con
cái lấy họ mẹ. Của cải làm ra thuộc nhà vợ. Xưa kia người Chil
sống chung trong đại gia-dinh. Cha mẹ, bố di, chị em đều ở trong
một căn nhà trệt dài hàng hai ba chục thước. Trong nhà chia ra
phiều gian, mỗi gian thuộc một tiểu gia-dinh, hai đèn có sẵn thắp
ở giữa là lối đi.

Bếp nấu ở ngay giữa lối đi, bao nhiêu gia-dinh thì có
bấy nhiêu cái bếp. Chỗ tiểu tiện cũng ở ngay trong nhà, có ống
tre dài nước tiểu chảy ra ngoài. Vì ăn ở mất vệ-sinh nên số tử
rất nhiều, dân số của bộ-lạc không tăng lên được.

Sau này các mục-sư Tin Lành người Chil cải thiện sự sinh
sống, tì tiền phong làm nhà trệt theo kiểu người Kinh, bếp nấu
riêng. Dân dần dần trong Bon bắt chước theo. Đến bấy giờ thì
người Chil không còn sống theo đại gia-dinh trong một căn
nhà dài dằng dặc như xưa nữa.

Quyền hành trong Bon thuộc về người chủ Bon và một số
viên chức khác trong nom. Trong số những viên chức này, có người
coi về đất cát, có người coi về mua bán đổi chác, có người coi
về đường sá, có người coi về phong tục tập quán, có người coi về
hôn nhân v...v. Hàng năm, người coi về đất cát chỉ cho các
gia-dinh làm rầy. Người coi về mua bán thì làm trung gian giới
thiệu cho các lái buôn đến Bon nhưng nhu cầu của các gia-dinh ở
trong Bon. Việc mua bán nếu thành, người này được hưởng một phần
lời. Người coi về đường sá có nhiệm-vụ đốc thúc dân làng làm cỏ
duy trì nhưng con đường mòn liên-lạc với các Bon khác. Người coi
về phong tục giải quyết những tranh chấp ở trong Bon theo luật
lê cổ truyền. Người coi về hôn nhân chuyên làm mai mối cho những
cặp trai gái và phụ trách về việc cưới xin.

Người chủ Bon và những viên chức nói trên đều được dân
làng tín nhiệm bầu lên. Thường thường họ là những người giàu có
khôn lanh, có học thức hoặc cha ông đã có nhiều uy tín ở trong
Bon.

Của cải của người Chil gồm có phảng lợ, cháo xưa, trầu, bao, lúa, tiền và nô lợ do mua được hay do những người có nợ không trả được phải gán con cái để trả. Ví dụ mua bán nô lợ ngày nay cũng không còn nữa. Họ làm giàu được là nhờ thừa hưởng gia tài của cha họ, hay nhờ chăm chỉ làm ăn và cẩn kiêm mà có.

Hình như chưa bao giờ bộ-lạc Chil thống nhất được ở dưới quyền một người tù trưởng.

Đầu thời Pháp thuộc, nhiều Bon họp thành Tổng có người chánh Tổng trông nom. Ngày nay nhiều Bon họp thành xã có người đại diện Xã và hội đồng xã điều khiển.

Nếu kể từ Đông sang Tây vùng đất của người Chil gồm những Xã như sau :

- Xã Kill Plagnol Thượng thuộc Quận Lai Dương tỉnh Tuyên-Đức.
- Xã Kill Plagnol Hạ, Xã Dakao, Lai N'Thol Thượng thuộc Quận Lai Dương, tỉnh Tuyên-Đức.
- Xã N'Thol Hạ thuộc Quận Đức-Trung tỉnh Tuyên-Đức.

Người Chil có một vóc người cao lớn khỏe mạnh. Trung bình dân ông cao đến 1 thước 65. Rất nhiều người Chil cao đến 1 thước 70. Trước kia dân ông, dân bà Chil đều cà rapse, cẳng tai bằng nhưng miếng ngà tròn và da tóc dài, bối lại ở sau gáy. Ngày nay họ đã bỏ tục cà rapse, cẳng tai. Dân ông bây giờ da cát tóc ngắn, dân bà cạo tóc gay uốn tóc như người Kinh.

Dân bà, con gái Chil biết dệt vải. Họ thường dệt khổ cho chồng con vải cuốn cho mình và mền dấp (vải choàng) cho cả gia đình. Vải họ dệt thường có điểm nhưng egg nhỏ màu trắng, hoặc xanh, hoặc đỏ trên nền màu đen, và có phượng dương viền rộng bằng chỉ nhiều màu dệt thành phượng hình và đặc biệt. Ngoài ra họ còn tết thêm những tua chỉ đó ở 2 bên mép vải.

Họ trang sức bằng rất nhiều chuỗi hạt ngón deo ở cổ và cột tay cổ nhưng màu sắc rất đặc biệt khác hẳn những bộ-lạc khác ở xung quanh. Nhưng bà già xưa còn giữ những vòng deo chân, deo tay deo cổ bằng kim khí màu trắng, và những vòng đồng deo chân, deo tay soán lại theo hình chôn ốc dài đến 20 phân. Trong những ngày di cư khổ sở vùn qua chính nhờ nghề dệt vải và nhờ biết pha màu những chuỗi hạt cườm bán cho những du khách đến Đà-Lạt mà những người dân-bà Chil đã giúp gia đình họ sống lần hồi được qua những ngày tùng thiếu.

Xưa kia người Chil tin-tưởng ở thần linh, ma quỷ.

Trong mỗi Bon có một người thầy cúng gọi là "chau Grun". Người này chuyên cúng bái thần linh và chữa bệnh cho dân làng theo lời riêng của họ.

Từ 30 năm trở lại đây, các đạo Tin-Lành, Công-giáo và cơ Đốc Phục Lành đã truyền vào bộ-lạc này một cách rất thuận lợi.

Bắc Tin-Lành phát triển mạnh ở phía Đông, Cơ Đốc-Phục L㎜
bở vùng Giua, c'on công-giáo thì ở phía Tây. Nói chung về số tín
đồ thì người Chil theo Tin-Lành đông hơn, u'co lực lượng có trên 6000
người Chil theo Tin-Lành. Hiện nay trong Hội Thánh Tin-Lành Thượng
Việt-Nam, bộ-lạc Chil có 34 mục-sư và thầy giảng, trong số này có
mục-sư H'M. Sau A giu chức Phó chủ Nhiệm Hội Thánh Tin-Lành Thượng.
34 vị mục-sư và thầy giảng nói trên đang gop gặt phần rất lớn lao
trong công cuộc truyền đạo Tin-Lành, không nhung trong bộ-lạc
Chil mà còn trong nhiều bộ-lạc khác như bộ-lạc Tring, Roglai,
Chàm, Churu, Koho, Ma và M'ndong Gar ở các Tỉnh Khánh-Hòa, Ninh-
Thuận, Bình-thuận, Tuyễn-đức và Lâm-đồng.

Đóng về phương diện Xã-hội, các đạo giáo vừa kể đã đem
lại rất nhiều lợi ích cho bộ-lạc Chil. Nhưng người Chil theo Tin-
Lành đều tuyệt đối không uống rượu và hút thuốc. Họ không còn mê
tin đị, doan như thời xưa và đã biết dùng sú được để trị bệnh.

Người Chil không có tục lể cúng giỗ tổ tiên như người Kinh.
Chôn cất cha mẹ xong, mấy ngày sau họ đi thăm mộ mà một lần rồi
bỏ luôn. Có lẽ vì vậy họ ít gần bó với mộ mà tổ tiên như người
Kinh.

Đời sống tại vùng núi cao này rất khổ khăn chất vẹt. Đất
núi cao dựng đứng, khí hậu lạnh cắt da, kỹ-thuật làm rẫy thô sơ
của người Chil không đem lại cho họ nhiều hoa lợi. Thực ăn chính
của họ quanh năm gần như chỉ toàn bắp phơi khô già nhão. Lúa có
không đủ ăn, còn được để d'anh để đổi lấy trâu, chóc, phèng là
làm của cải. Do đó người Chil thường có khuynh hướng di lâm
ăn xa. Họ cho rằng càng đi xa càng tìm được nhung vùng đất tốt.
Hướng di dân của họ xưa kia luôn luôn từ Đông sang Tây. Hình như
cũng vì vậy người Chil ít tinh-thần tha thiết gần bó với nơi chôn
nhau cát ron như những người Churu, Koho là những bộ-lạc đã biết
làm ruộng vĩnh viễn ở một nơi.

Chia ảnh hưởng của các đạo Tin-Lành, Công-giáo, Cơ Đốc-
Phục L㎜ tinh tinh người Chil trở nên thuần hậu, không còn hiếu
chiến, da sát da man như ngày xưa. Họ rất thành thật, ngay thẳng
và trọng lời hứa. Một khi bị ép bùo, lừa dối họ phản ứng lại ngay
một cách rất cường cương bất khuất.

Nhạc Công của họ đã được nhạc sĩ Phạm Duy cho là hùng mạnh
nhất tại Cao-nguyên. Trong một chương trình dân ca của gài phát
thanh Sài-gòn, nếu tôi không nhớ sai, nhạc sĩ Phạm Duy đã ví nhạc
Công của người Chil dồn dập như vó ngựa từ sườn non đổ xuống.

Bộ-lạc Chil, tỏ ra rất khôn ngoan. Họ cũng có những câu ca
dạo tục ngữ nói lên nhung sự khôn ngoan ấy. Ví dụ như câu sau
đây khuyên người ta bất cứ làm gì cũng phải cho chắc chắn và cẩn
thận :

-At o o'đom tê, khui o đom tör, hur o ô giomao
-Nám thết chết ô trọng tay, sige thết nhieu ô trọng tai,
suy nghĩ -thết kỵ ô trọng đầu ốc.

Trong cộng đồng Quốc-gia Việt-Nam hiện nay có một số người Chil con cái của các chánh Tông, chủ Bon, mục-sư, thầy giảng ther-gia vào Quân-đội và các cơ-quan hành chánh. Nhưng vì trình độ học vấn của họ còn thấp kém chưa lên tới bậc Trung-học nên họ chỉ giữ những chức-vụ tầm thường như ở trong Quân-đội thi làm binh-si, Bé-si-quan, ở trong các cơ-quan hành chánh như Thủy Lực, Nông-vụ v.v. thi làm các viên chức thường, ở trong ngành giáo dục thi làm giáo viên các trường sơ cấp và Tiểu-học.

Gần đây trước áp lực của bọn Cộng-sản, bộ-lạc Chil với đầy đủ đức tin, ca-vàng lên mạnh mẽ chống đối tài Cộng-sản tạo nên một thiền-hùng ca-bát diệt trong lịch-sử chống Cộng-sản xâm lăng của nhân-dân Việt-Nam. Tuy nhiên vì sà-gac không chống lại được lyci lê và súng đạn của quân khung bờ nên toàn thể bộ-lạc của họ đã đứng dậy lìa bỏ vùng núi cao ở phía Bắc Đà-Lạt để phản-tán đi khắp nơi tìm tự do và an-ninh. Sự phản-tán này đã làm tan vỡ sự thuần-nết của bộ-lạc và chắc chắn sẽ làm tan ra bộ-lạc nếu sau này họ không quy-tụ lại được. Dưới đây là những cuộc phản-tán của bộ-lạc Chil: (Ban đỗ số 2).

PHẢN TÁN LẦN THỨ NHẤT.-

Cuộc phản-tán đầu tiên này xảy ra đã lâu, không có liên-quan gì đến nhưng lần phản-tán sau này vì lý do chống Cộng-sản.

Khoảng 30 năm về trước, có 6 người Chil ở vùng Kill Plango-Ha xuống DiLinh xin đi lính cho Pháp. Người Pháp buộc họ phải có giấy chấp thuận của chánh-Tông, 6 người kia trả về xin giấy. Không may nhưng người chủ Bon của họ đều can trả không muốn cho họ đi. Các chủ Bon vận động với người Chánh-Tông tên là Hà Krang để ngăn cản Ông này cấp giấy cho 6 người kia nhưng trước nhưng lời năn nỉ của 6 người nghèo khổ đó, Ông Hà Krang đã mui lòng cấp giấy cho họ. Các chủ Bon lấy thế làm bất-bình, cãi nhau với người Chánh-Tông, cuối cùng thì một trận ẩu đả đã xảy ra.

Tức giận và phẫn uất, Ông Chánh-Tông Hà Krang và 6 người nó đem tất cả anh em họ hàng của họ đi cư-xuống vùng đất của người Sré (Koho) ở DiLinh để sinh sống.

Con cháu của nhóm người này có khoảng 400 người hiện ở 3 Ấp Đăng Srunk, Brah Yang và KThar. Trong vụ dồn-dập xây dựng Ấp chiến-lực vừa qua, 2 Ấp đầu đã được tập-trung về Ấp chiến-lực Gung Ré 2, g-cây số 252 trên con đường Sài-gòn Đà-Lạt. Còn ấp KThar thì đã được tập-trung về Ấp Kbra cung-thuộc Quận DiLinh.

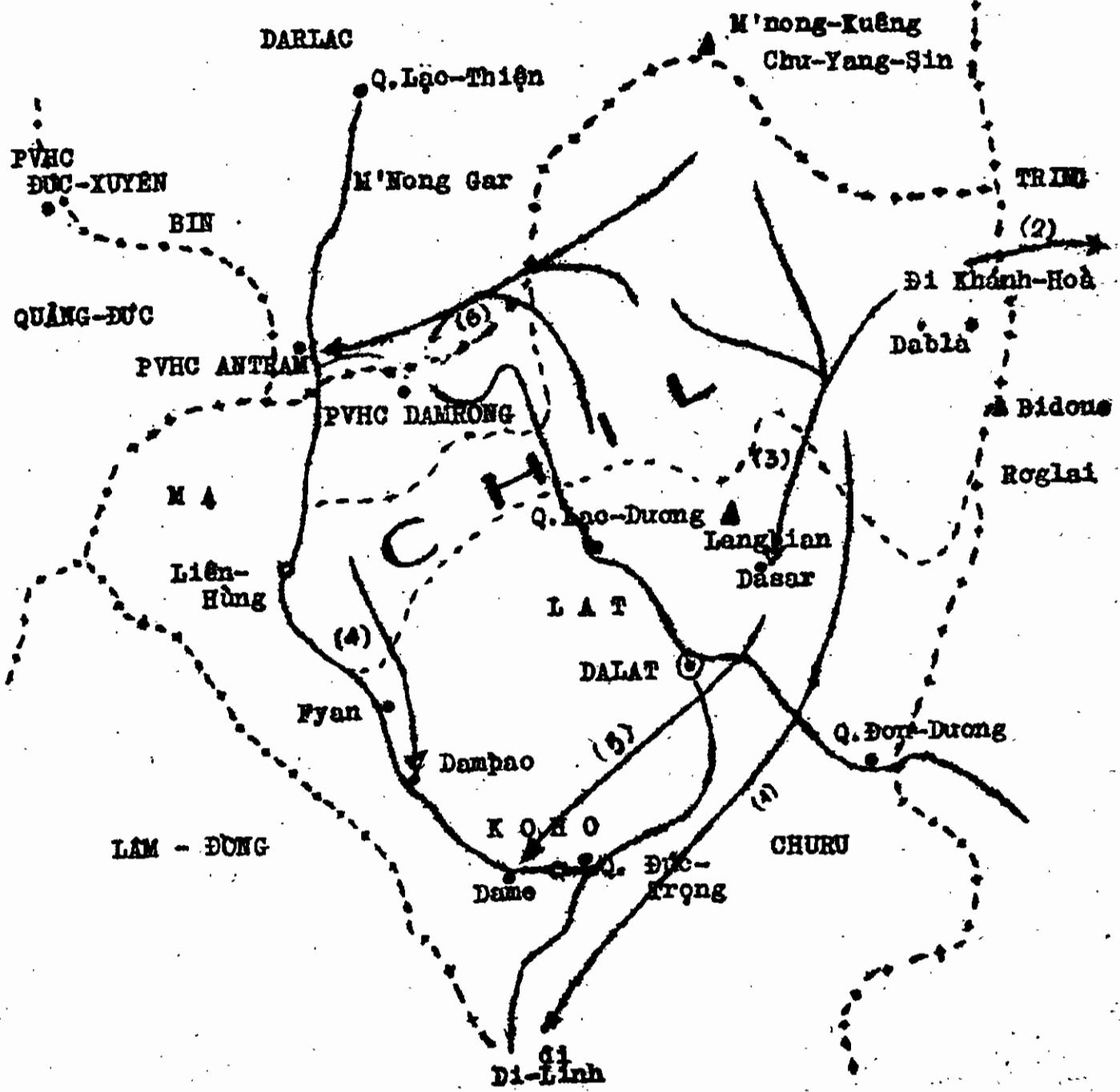
Con trai Ông Chánh-Tông Hà Krang, tên là K'Tua hiện là chủ Bon Brah Yang.

Những người Chil ở đây đã chịu ảnh-hưởng nếp sống của người Sré rất phiêu. Chỉ một chữ tên "K" thay vì "Hà" trong tên của "Tua" cung-cho ta thấy rõ điều đó.

Một số lớn người Chil ở đây đã ở nhà sàn, cửa ra vào có vòm cong theo kiến-kiểu của người Sré

BẢN ĐỒ SỐ 2 Map No 2

6 LÀM PHÂN TAN CỦA BỘ LẠC C H I L
6 emigrations of Chil tribe

Nhiều người đã biết làm ruộng. Tuy vậy cũng còn một số người Chil ở nhà trệt và vẫn sinh sống bằng kỹ-thuật làm rẫy cỏ truyền.

Tiếng nói của họ cũng đã thay đổi nhiều và có pha trộn nhiều danh-từ của người Sré. Nhưng thanh niên Chil mới lớn lên ít biết đến nguyên nhân/sao họ đã rời bỏ miền Bắc Đà-Lạt để xuống ở đây.

Riêng người đàn bà Chil còn giữ được cách trang sức bằng những chuỗi hạt cườm dày màu sặc lẹ lùng của bộ-lạc. Đó là một đặc điểm mà khi đến Gung Ré 2 người ta nhận biết ngay họ là người Chil.

Người Chil ở vùng này vẫn giữ được liên-lạc với bà con họ hàng ở vùng trên. Thỉnh thoảng nhưng người Chil từ Đà-Lạt đem phèng la, vải vóc, cháo xua xuống đổi cháo ở vùng này.

Nếu người ta hỏi họ có muốn trở về sống xới bộ-lạc không, họ sẽ trả lời không có ý kiến. Theo họ, trở về cung được, mà ở lại DiLinh thì cung không sao.

PHẦN TÁM LẦN THƯ HAI.-

Năm 1958, một phái đoàn thám-sát của Quân-đội tại Quân Khu 4, đi từ Lạc-Thiện, băng qua rặng núi Yang-sin, thung lũng Krông Knô và rặng Lang-Bian để nghiên-cứu mở một con đường mới, họ đã được đồng-bảo Chil tặng-trưng gà và đón tiếp nồng hậu. Đời sống của người Chil vào năm ấy còn trong cảnh thanh bình.

Nhưng đến năm 1959 khi Việt-cộng bắt đầu chiếm vùng chū Yang-sin làm căn cứ cho Bộ Tư-Lệnh Khu 6 của Việt-cộng thì lần lượt các Tông NamKa, Daklonhyo, Dakphoi thuộc Quận Lạc-thiện và những đồng-bảo M'nông-Gar trong vùng này đều rơi vào vòng kiểm-soát của Việt-cộng.

Khi Quân-đội Việt-Nam Cộng-hòa tới đây, họ chỉ còn gặp nhữ Bon bô hoang. Dân chúng đã bị Việt-cộng cưỡng ép bỏ Bon vào rừng lấp Bon bí mật hoặc vào sông trong các hang đá xới bọn chúng. Nhưng cơ sở chính quyền của ta trong vùng này cũng đã bị tiêu diệt hết. Sau đó thì Việt-cộng xây dựng nên một hệ thống tổ-chức chính quyền mới của Cộng-sản.

Chiếm xong vùng núi phía Nam Lạc-thiện, Việt-cộng mở rộng hoạt-động sang vùng đất của bộ-lạc Trึง, bộ-lạc Chil, bộ-lạc M'nông-gar và bộ-lạc M'ra ở phía Nam, đồng thời tranh thủ những đồng-bảo Bih, M'nông Preh ở phía Tây. Mục-đích của chúng là tạo nên một vùng căn cứ rộng lớn toàn núi rừng hiểm trở kiểm-soát được 26.000 đồng-bảo Chil, Lè, M'nông-gar tại vùng liên ranh bốn tỉnh Khánh-hòa Tuyên-Đức, Quang-Đức và Darlac; và 8000 đồng-bảo Bih, M'nông Preh thuộc phần đất của cơ sở phái viên Hành-chánh Đức-xuyên và Quận Đức-Lập thuộc Tỉnh Quang-Đức.

Nếu thực-hiện được âm mưu này các căn cứ của Việt-cộng sẽ nối liền từ căn cứ Tô Hạp, Thạch-trại Tỉnh Khánh-hòa

qua căn cứ của Bộ-Tu-Lệnh Khu 6 Việt-cộng chạy dài từ Đông sang Tây đến biên giới Việt-Miền, cắt ngang miền Bắc với miền Nam Cao- nguyên, để dàng cho Quân-đội, cán bộ của chúng từ biên giới xâm nhập vào nội địa hoặc từ các căn cứ ở miền Bắc Cao- nguyên di xuống miền Nam.

Không, ngay những loạt hoạt-động đầu tiên Việt-cộng đã gặp sự chống đối của những đồng-bào Tríng và Chil theo đạo Tin-Lành vùng liên ranh 3 Tỉnh Khánh-hòa, Parlac, Tuyễn-đồ. Đến cuối năm 1960 vì không chống nổi bọn Cộng-sản, 2/3 Tín đồ Tin-Lành người Tríng gồm 800 người và một nhóm người Chil ở vùng Dabla di cư xuống Quận Diên-khanh, Tỉnh Khánh-hòa. Họ đã được định cư tại Ấp chiến-lugo Phước Trong, An-định, Quận Diên Khánh.

Nơi đây có 127 người Chil sống chung với 800 người Tríng 250 người EDE và trên 400 người Roglai.

PHẦN TÂN LẦN THỨ BA.-

Năm 1958, để dễ dàng kiểm-soát những đồng-bào Chil trên suôn mui phía Nam khu Yang-sin, Quận Lạc-Dương đã tập trung một số Bon thuộc xa Dakao về Bon Klang ở phía Nam bờ sông Krông Knô.

Đến năm 1959 những toán yểm-trang tuyên truyền đầu tiên của Việt-cộng đã thay xuất hiện ở vùng Liên-Hùng phía Bắc Pyan thuộc Quận Đức Trong.

Sang năm 1961 lực-lượng Quận Lạc-Dương bị thu hẹp tần hoạt-động.

Tháng 9 năm 1961 Việt-cộng tấn công một toán diệt trú sốt rét hoạt-động tại Phi Di Bút trên bờ sông Da Emang thuộc Quận Đức Trong, bắt theo chúng 5 người.

Cuối năm 1961, khoảng một Đại-đội Việt-cộng có vũ-trang tập trung dân các Ấp Phi Di But, Pang Phey, Dak Ngain, Phi Hoa, H'Noit, H'ung R'Hay, B. Drao, R'Long Phê để tuyên truyền. Khi rút lui, chúng bắt theo một số thanh niên đem vào rừng nhồi số chính-trị 7 ngày. Khi kh'oa, chúng thả về một số bắt họ phải làm cán bộ có số năm vùng, còn một số được giữ ở lại để học tập quân-sy và trở thành binh lính của chúng.

Tuy bị nhồi số chủ nghĩa Cộng-sản, nhưng những thanh niên Cộng-giáo Chil, Ma, M'nông gar nói trên vẫn còn giữ được đức-tin của họ. Sau này khi Quận Đức Trong có cuộc hành quân lén, những thanh niên bị cưỡng ép đi lính cho Việt-cộng đều trốn được về hết. Trung thanh niên bị bắt buộc làm cán bộ có số năm vùng cho Cộng-sản cũng đều khai rõ sự thật.

Đầu năm 1962 Việt-cộng đến tấn công địa điểm tập trung Bon Klong. Vì không có vũ khí tự vệ, đồng-bào không chống nổi Việt-cộng. Bon chúng đột nhập vào Bon phá hủy cửa đồng-bào-17 căn nhà, và yết tháo lúa và hầm đao đồng-bào, nếu không sớm trở về các Bon cũ, bọn chúng sẽ giết hết.

It lâu sau Việt-cộng trở lại lần thứ hai. Lần này chúng triệt hạ Bon Klong, đốt 46 căn nhà, bắt 1200 người đem về vùng chủ Yang-sin, Xa Dakao và đốt hàng ngàn gùi lúa vì không di chuyển được.

Tháng 3-1962 Việt-cộng đến nhà Ông đại-diện Xã Dakao bắt chôn sống một cách dã man anh Hà-Sô, con trai Ông đại-diện Xã, và anh Hà Tang, hai thanh niên có tinh-thần chống cộng nhất ở vùng này. Ngoài ra chúng còn thổ phỉ của nhà Ông đại-diện Xã thuộc lúa và 2.000\$00 tiền mặt.

Cầm bòn dâng lên ngút trời xanh, đồng-bào Chil chỉ muốn ăn tươi nuốt sống bọn Việt-cộng!

Trước những hoạt-động ngày càng tăng của quân khủng bố, cộng-cuộc truyền giáo bị trả ngại rất nhiều. Cao Linh mục, giáo-sĩ, mục-su người ngoại quốc và người Kinh phải rút về Đà-Lạt. Họ chỉ còn tiếp xúc với Tin đồn qua các mục-su, thầy giảng người địa-phương. Chính hệ thống tổ-chức này đã gây ý thức di cư cho toàn thể bộ-lạc Chil.

Tháng 4 - 1962 Khu 31 ghiên-thuật mở một cuộc hành-quân Sân-Hô quy mô vào vùng thung lũng Krông Knô. Trên 1.000 đồng-bào M'nông Gar theo Công-giáo đã tập trung ở Damrong đồn Quân-dội Việt-Nam Cộng-hà và xin di chuyển di theo. Lúc ấy chính quyền ta chưa chuẩn bị đón tiếp đồng-bào Thượng di cư, thêm nữa cuộc hành-quân đang diễn tiến Quân-dội không tổ-chức di tản được đồng-bào. Tuy vậy, nhờ cuộc hành-quân Sân-Hô các cơ sở nằm vùng để giữ dân của Việt-cộng bị xáo trộn hết. Nhận co-hội này tất-cả đồng-bào Chil thuộc Xa Kill Plagnol Hợ và một số đồng-bào Chil, M'nông Gar thuộc các Xa Dakao, N'Thol và Yenglé đã bắt di cư về Đà-Lạt. Chỉ trong ba tháng 4 - 5 - 6 - 1962 có tới gần 8000 đồng-bào Chil về tập trung quanh đồn Dasar, Quận Lạc-Dương.

Cuộc di cư của họ vô cùng bi thảm. Họ ra đi với hai bàn tay trắng, của cải để lại hết trong Bon. Con công cha mẹ già, và chồng gùi con thơ, tất-cả ra đi với một tâm lòng đầy cương quyết.

Bon Việt-cộng đuổi theo chặn bắt suốt dọc đường nhưng không sao ngăn được họ. Trên con đường di tản Ty-do, máu và nước mắt của đồng-bào Chil đã thảm đạm nhưng rùng thảng. Giờ đây, tên thám Đà-Lạt du khách có nghe thấy tiếng thảng reo dạt dào ca-nhạc đến muôn đời thiêng anh hùng ca bất diệt của đồng-bào Chil yêu chuộng Ty-do!

Bon Việt-cộng nô theo về tận Đồng-Tiêng-Liêng là địa điểm tập trung đầu tiên của đồng-bào Chil di cư, cách Đà-Lạt là 10 cây số về phía Bắc. Chúng thiêu hủy mất 1 căn nhà, phá hủy hàng rào và 7 căn nhà khác. Ngoài ra còn bắt Ông đại-diện Xã và anh em Ông trưởng Ấp Đồng-Tiêng-Liêng di theo. Sau này đồng-bào cho biết, Việt-cộng đã dụ dỗ nhưng người nói trên dem đồng-bào trở về vùng đất cũ.

Họ đã không nghe oán nguyền rủa bọn chúng. Quá bùi giận bọn đó
quý Việt-cộng đã xéo thịt họ dần dần cho đến chết rồi vứt xác ở
giữa rừng.

Tháng 7 - 1962, bọn Việt-cộng kéo về Dong-Tieng-Lieng
lần thứ hai. Lần này thanh niên Chil đã được vũ trang, chặn bắn
Việt-cộng làm chúng phải rút lui. Từ đây đến nay chưa thấy
bọn Việt-cộng bén mảng đến vùng này nữa.

Cuộc phản tán lần thứ ba trên đây đã quy tụ gần 8000
người Chil tập trung tại các địa điểm Dong-Tieng-Lieng, Heng
Roi (hay Yumonang), Darchoa A - B - C Bon Gia Dib, B'Nar C,
DaLong It và Tournoum quanh Đà-Lết sinh sống trong vùng của người
Lat (Koho).

PHÁT TÁC LẦN THỨ TƯ.-

Phong trào bắt đi của đồng-bào Chil ở Lă
Kill Plagnol Quận Lao-Duong là như một cơn bão lớn thời manh
sang vùng của đồng-bào Chil, Ma, M'nông Gar ở Liên Hùng Bắc
Quận Đức-trọng.

Dân chúng tự tập hàng ngàn người về Liên-Hùng. Họ yêu
chầu linh-mục giồng Chùa cứu-thê và chính quyền Quận giúp đỡ họ
di tản về vùng Nam Pyan.

Một phái đoàn của Bộ Tư-Lệnh Khu 31 Chiến-thuật và cán
Tỉnh Tuyên-Đoà đáp phi cơ trực thăng lên Liên-hùng để tiếp xéo
với các vị linh mục và những đồng-bào Thượng có uy-tín ở vùng
này.

Sau đó 15 ngày, vào đầu tháng 5 - 1962, một cuộc hành
quân Dân-Sự-Vụ đã được tổ-chức trong một thời-gian 15 ngày. Đây
là một cuộc hành quân di-tản đồng-bào kiểu mẫy. Trong khi các lực
lượng tác chiến hành quân lùng địch, và đồng-rái ráo suốt dọc
đường từ Pyan đến Liên-hùng, một đại-dội Chiến-Tranh Tân-Lý
Thượng đã phối hợp với các bộ hành-chánh, Công-Dân-vụ, Thông-tin,
Y-tế Quận Đức-trọng hướng dẫn đồng-bào về Buôn cù ghi thóc lúa,
gia súc và tài sản ga tập trung ở 2 bên vệ đường. Một đoàn xe
trên 40 chiếc GMC đã liên tục di chuyển phung tài sản đó, cùng
những ông già, người đau ốm, tàn tật, trẻ con về vùng Riong -
Sérignac. Tại đây một Đại-dội Chiến-Tranh Tân-Lý khác họp cùng
với cán-bộ Quận Đức-trọng và đồng-bào Kobo địa phương đón tiếp
và xếp đặt chỗ ăn ở tạm thời của đồng-bào trong các lỵ của đồng-
bào Kobo.

Kết quả sau cuộc hành quân này, có 3850 đồng-bào Chil,
Ma, M'nông Gar được di tản về vùng Riong Sérignac. Tài sản của
họ đem theo được đến 3.000 tấn lúa, 200 con heo, 500 con gà, một
số trâu bò và nhiều tài sản quý giá khác như chõe rượu, phảng
lá.

Hiện giờ đồng-bào Chil ở lán lộn với đồng-bào Ma, M'nông Gar trong các địa điểm định-cu. Người ta không biết rõ số đồng-bào Chil ở đây là bao nhiêu, ước lượng có thể tới trên 1.000 người thuộc các Bon Lô-Thip, Liên-hùng, Phey Brunk, Deung Kala, Teurlang Deung, Phey Sur và vài Bon khác.

PHÂN TÁN LÀN THU NĂM.-

về tập trung gần cồn Dasar, Quận Lạc-Lương. Như trên đã biết, có 8.000 đồng-bào Chil di cư

Nơi đây đất cai rất xấu, xung quanh toàn đồi thông dốc dựng đứng không thể lăn rãy được. Chính quyền chỉ giúp họ 3 tháng ăn với tiêu chuẩn mỗi người 10 kí gạo, 100 gam muối và 1 kí cá khô mỗi tháng. Đồng-bào Chil đã phải vật lộn với cuộc sống thiếu thốn bằng nhiều cách. Vài ngày họ lại thay phiên nhau, trở về Bon cu lấy thực phẩm, cửa cài. Họ bán cho người Kinh ở Đà-Lạt một số rất ít trâu heo, phèng la đem theo để lấy tiền mua gạo. Một số người kiếm công việc lặn ở các vườn rau, đồn điền. Một số sống nhờ lương dân vẹ. Một số họ thông chè cài đem ra Đà-Lạt bán. Nhưng người dân bà Chil thì dệt vải, xâu cáo chuối hạt cuồn bán cho những du khách để lấy lời nuối sống gia-dinh.

Tóm lại đồi sống của họ không có gì bảo đảm lâu dài. Thủ Tỉnh-Ủy Dinh-điền, Khu 31 Chiến-thuật, chính quyền Tỉnh Tuyên-Đức và Hội-Thánh Tin-Lành ở Đà-Lạt cũng chú trọng đến vấn đề này. Có 2 giải pháp đã được dự trù.

Giải pháp thứ nhất là thiết lập tạm thời một địa điểm định cư tại Đà Me, Quận Đức-trọng để di bớt một số dân xuống đồi.

Giải pháp thứ hai dự trù sẽ di chuyển 5.000 đồng-bào Chil về vùng thung lũng Krông Knô tại Damrong trong chiến dịch An-Lạc sẽ mở vào tháng 9 - 1962.

Kết quả trong lần phân tán này, có 1315 đồng-bào từ bờ vùng Darchoa, di cư xuống Đà Me, Quận Đức-trọng, trong vùng đất của người Koho.

PHÂN TÁN LÀN THU SÁU.-

Ngày 4-9-1962 Khu 31 Chiến-Thuật mở một chiến dịch dài hạn, lấy tên là CHIẾN-DỊCH AN-LẠC, vào vùng thung lũng Krông Knô, liên ranh 3 Tỉnh Quảng-Đức, Tuyên-Đức và Darlac.

Mục-tiêu của chiến-dịch nhằm :

- Tiêu diệt và phá hủy căn cứ của chúng trong vùng này.
- Mở một con đường mới từ Lạc-Thiện qua Đà-Lạt.
- Tiêu diệt kinh tế địch và giải phóng những đồng-bào Chil, Ma, M'nông Gar còn bị Việt-cộng kiểm-soát.

Kết quả sau một năm trời đây có gắng, chiến dịch An-Lạc đã đem lại nhiều thành quả tốt đẹp. Hầu hết những mục-tiêu nói trên đều đạt được;

VỀ NHÂN MẠNG. -

- Tiêu diệt 151 Việt-cộng trong đó có nhiều cán-bộ cao cấp của Bộ Tư-Lệnh Khu 6 Việt-cộng.
- Bắn bị thương 86 tên.
- Bắt sống 31 tên.
- Quy chính 1 tên, đặc biệt có một bí-thú Huyện-Ủy phụ trách vùng chủ Yang-sin đem cả vụ về quy chính.

VŨ-KI ĐẠT ĐƯỢC TẠ TỊCH THU. -

2 Trung-liên + 71 súng cá-nhân các loại.
131 băng đạn với gần 10 ngàn viên đạn các loại.
5 máy truyền-tin + 1 máy phát điện.
5 máy thu thanh + 2 máy in Ronéo.
2 máy rửa phim rất nhiều quần-trang, quân-dụng và tài liệu quan-trọng.

MÔ ĐƯỜNG GIAO THÔNG. -

Công-chánh đã hoàn-thành đợt đầu tiên mở một con đường từ Lạc-Thiện đi Đà-Lat dài 124 cây-số với mặt đường rộng 10 thước. Trong số này Công-binh Khu 31 Chiến-thuật giúp thực hiện 40 cây số đường, làm 22 cái cầu và hoàn-thành một phi-trường cho phi-cơ vận-tải C.123 tại An-Tram.

TIÊU DIỆT KINH-TẾ LỊCH. -

Ta phá hủy 324 tấn ngô cốc + 980 mầu lúa-hoa mầu
4 trại chăn-nuôi + 25 căn cứ
670 căn trại.

HOẠT-DỘNG DÂN-SỰ-VỤ. -

Giải-phóng được 8.973 đồng-bào Chil, Mạ, M'ông Gar & các vùng núi cao, giúp định-cư tại 12 địa-diểm.

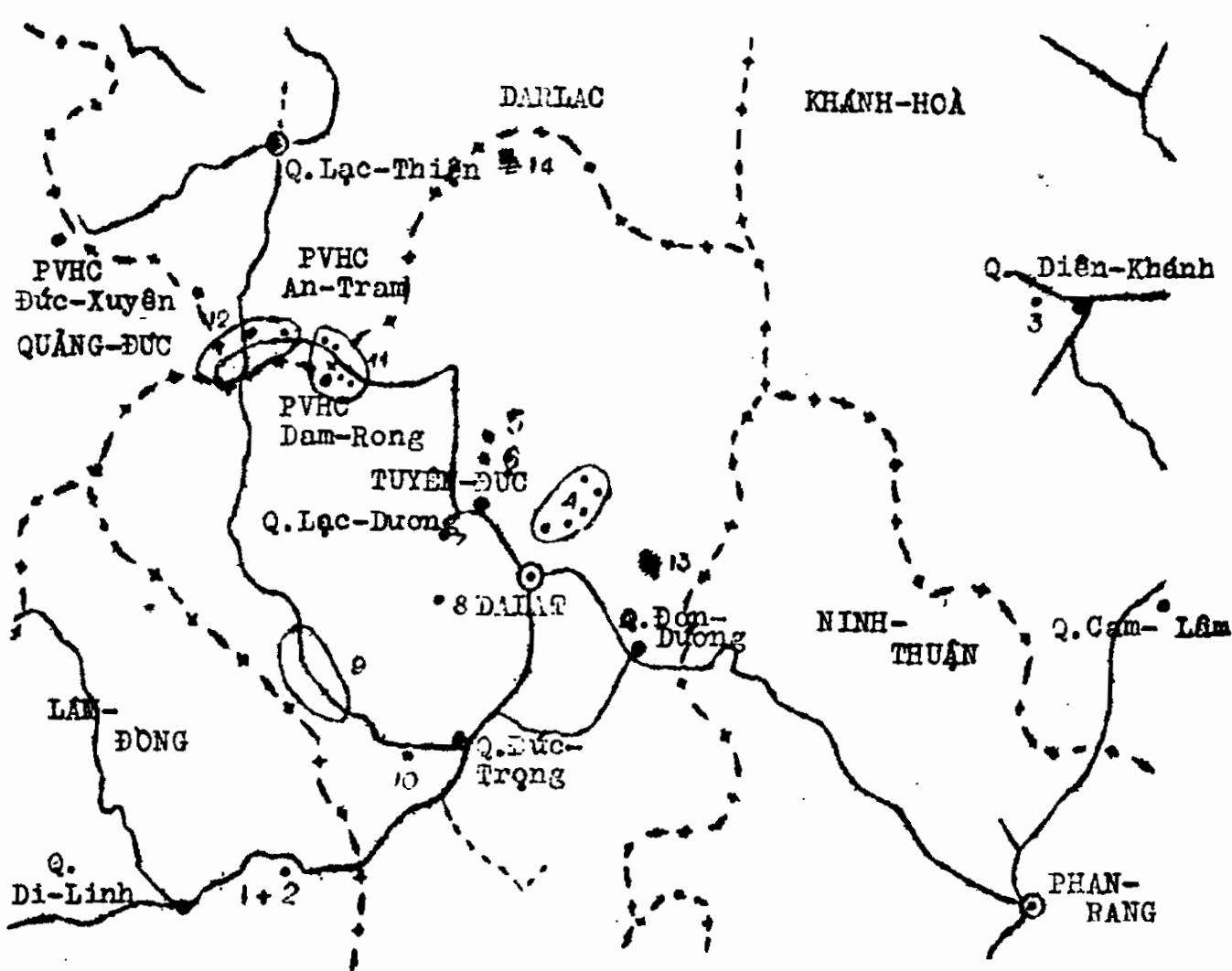
Trong số những đồng-bào này có 2990 đồng-bào Chil, kể cả 859 người được di-chuyển từ B'Neur C lên.

Những thắng-lợi nổi-trên đã làm cho căn-cứ của Bộ Tư-Lệnh Khu 6 Việt-cộng lún vào một tình-trạng ngắc-ngoài và đã gián-tiếp ngăn-chặn những hoạt-dộng của Việt-cộng bành-trướng ở 8 Tỉnh miền-Nam Cao-nghệ và Duyên-Hải. Trung-phần. Những Tỉnh đó là: Phú-Bồn, Darlac, Quảng-Daldo, Tuyên-đức, Lâm-Đồng, Khánh-hòa, Ninh-thuận và Bình-thuận nằm dưới quyền-chi-huy của Bộ Tư-Lệnh Khu 6 Việt-cộng.

Tóm-lại qua 6 lần-phản-tán kể-trên, bộ-lạc Chil chỉ còn lại chừng 800 người vẫn ở Xa-Kill Plagnol Thượng, Quận Dom-Duong, và còn 500 người ở vùng chủ Yang-sin, theo tin-tức của bí-thú Huyện-Ủy Việt-cộng về quy-chánh.

BẢN ĐỒ SỐ 3

NHỮNG ĐỊA ĐIỂM CÓ DƯNG BAO C H I L SINH SỐNG

NHỮNG ĐỊA ĐIỂM HÌNH CÓ NGƯỜI CIL SINH SỐNG :

1 - Kalra	8 - Teurnoum	200 người
2 - Gung-Re 2	9 - Vung Dampao	1.000 -
3 - Phuc-Luong	10 - Da Lie	1.315 -
4 - Vung Darchoa	11 - Vung Damrong	2.737 -
5 - Bon gia dih	12 - Vung Antram	253 -
6 - B'Neur C	13 - Kill Plaguol Thuong	833 -
7 - Da Long it	14 - Chu yang Sin	500 -

*

Sau đây là bảng ghi những địa điểm hiện có
đồng-bào Chil sinh sống : (xem bản đồ số 3)

Số TT.	Địa - Điểm	Quận	Tỉnh	Dân số	Ghi - ché
1	Katra	Di-linh	Lâm-đồng	(400 người - ước lượng	
2	Gióng Rê 2	"	"	127 -	- gồm các địa
3	Phuoc luong	Điện- K	Khánh-H	5.437 -	điểm : Bong-
4	Vùng Darchoa	Lạc-duong	Tuyên-B		Tiêng-Liêng,
5	"	"	"	185 -	Hang Roi,
6	Bon GiaDih	"	"	890 -	Darchoa A +
7	B'NeurC	"	"	200 -	B + C.
8	Da Long It	"	"	200 -	- ước lượng.
9	TeurNeum	Đắc-trong	"	1.000 -	"
10	Vùng Dampao	"	"	1.315 -	"
11	DaMe	"	"	2.737 -	- gồm các địa
	Vùng DamRong	Lạc-duong	"		điểm Dakno,
	"	"	"		H'Thol, Yengla
	"	"	"		
12	Vùng AnTram	Lạc-thiên	Darlac	253 -	- gồm các địa-
	"	"	"		điểm Roachay,
	"	"	"		Phidiya.
13	Xã Kill Flagncl	Đôn-Duong	Tuyên-T	800 -	- ước lượng.
	Thượng	"	"		
14	Vùng chđ Yang-	"	"	500 -	- Còn trong
	Sin	"	"		vòng kiểm
	"	"	"		soát của VG.
	"	Tổng cộng	.....	14.077 người.	
	"	"	"		
	"	"	"		

ANH HƯƠNG VỀ CUỘC DI CÙ CHỐNG CỘNG CỦA
BỘ - LẠC CHIL

-0-

Trong lịch-sử Việt-Nam chống Cộng-sản xâm lăng tại
miền Nam Duyên-Hải và Cao-nghuyên Trung-phần trong năm 1962 và
1963, cuộc di cư chống Cộng của bộ-lạc Chil phải được kể là
biến cố quan trọng nhất.

Nó quan trọng vì tinh-thần chống Cộng của toàn thể bộ-
lạc Chil là một sự là chưa từng thấy ở bất cứ một bộ-đàn nào.
Tinh-thần ấy đã tiên phong nêu cao một tấm gương cao cả, anh
hùng khu sao đến tất cả các bộ-lạc Thượng tại miền Nam.

Duyên-Hải và Cao-nghuyên Trung-phần làm tan vỡ sáu mươi xây dựng
căn cứ miền núi của Bộ Tu-Lệnh Khu 6 Việt-cộng.

Thật thế, phong trào di cư chống Cộng-của 14.000 đồng-bào Chil mở đầu vào tháng 4 - 1962, về phía Tây đã lối cuồn theo
cả cuồn di cư của bộ-lạc Mạ suối từ Liên-hùng (Tỉnh Tuyên-Đức)
đến Xa Madagouil (Tỉnh Lâm-Đồng) và làm cho công cuộc xây dựng
áp chiến-lực, kiểm-soát 20.000 đồng-bào M'nông trong Tỉnh Quảng
Đức gặp nhiều thuận lợi nhất.

Về phía Bắc, nổ lối cuồn theo cuồn di cư của 8/10 đồng-bào M'nông Gar mà một phần lớn ở vùng núi phía Nam Lạc-Thiện đã
bị Việt-cộng kiểm-soát từ năm 1959, thúc đẩy hàng ngàn đồng-bào Bih & dọc theo bờ sông Krông Kho tại chân núi chũ Nam-Ka di cư
về Buôn Tsuke, (Đèo-xuyên, Tỉnh Quảng-Đức) và Buôn Jatoua
(Quận Lạc-Thiện); và làm cho bộ-lạc M'nông Rlam quay quần trong
vực lúa của Quận Lạc-Thiện mất hết cảm tình với Cộng-sản. Các
cán-bộ Thượng-tỵ-trí M'nông Rlam nằm vùng trong các Buôn, không
nhưng đã từ bỏ sự hợp-tác với Cộng-sản oán hăng hái đi tập luyện
quân sự, nhận vũ-khi giu ấp, giu Buôn. Xa hơn nữa về phía Bắc,
tinh-thần chống Cộng của bộ-lạc Chil oán ánh hưởng cả đến bộ
lạc EDE, một bộ-lạc lớn, tiền bộ nhất Cao-nghuyên có hơn 80.000
người quy tụ trên Cao-nghuyên Darlac, làm cho bộ-lạc này dứt
khoát hẳn từ-tưởng trước cái bánh vẽ tự-trị do Thực-dân, Cộng-sản
đầu độc từ nhiều năm nay.

Cuối cùng về phía Đông và phía Nam, tinh-thần chống Cộng
của đồng-bào Chil và 800 đồng-bào Tring làm cho đồng-bào Churu
Keho quyết tâm chống Cộng hơn, đồng thời còn làm rung rinh luôn
cả tinh-thần theo Cộng-sản của bộ-lạc Roglai, một bộ-lạc lạc hậu
và hiếu chiến nhất có trên 30.000 người & dọc theo sườn núi
phía Đông rặng Trường-son, kể từ Quận Diên-Khánh, Tỉnh Khánh-hòa
đến vùng Muong-nán Tỉnh Bình-thuận, mà phần lớn đã bị ánh
hưởng và nằm dưới quyền kiểm-soát của Cộng-sản suốt từ 1945 đến
nay, nhất là ở những vùng Thạch-Trại, Tô-Hap Tỉnh Khánh-hòa.

Theo tài liệu của Bộ Tu-Lệnh Khu 6 Việt-cộng thì vào
đầu năm 1962 Khu 6 Việt-cộng kiểm-soát được 31% đồng-bào Thượng,
34% đồng-bào khác nam trong những vùng tranh chấp, nghĩa là
những vùng đã có cơ-sở của Việt-cộng. Số còn lại do chính-quyền
ta thực sự kiểm-soát chỉ có 25%.

Giờ đây, sau 2 năm, kể từ cuộc di cư tiền phong chống
cộng của bộ-lạc Chil đến những hòn quâ của nó hầu hết các vùng
tranh chấp đã bị xóa nhòa, các căn cứ của Việt-cộng bị bao vây,
thu hẹp và bị đe dọa thường xuyên.

Số đồng-bào Thượng do chính quyền ta kiểm-soát tăng từ
25% lên đến 85%. Số 15% còn lại trong các căn cứ của Việt-cộng
đã trở thành một gánh nặng cho chúng. Chúng phải rải quẩn
và cán-bộ để canh-giúp họ, nếu không, mỗi khi có cơ-hội, đồng-bào
se dời bỏ ngay những hang-dá tối tăm, ngực tù của Cộng-sản, để
theo chân đồng-bào Chil tìm ánh sáng Tự-do.-